

Statenmededeling

Onderwerp

Erfgoedcomplex Kruisherenklooster te Sint Agatha, investeringsbeslissing en subsidiebeschikking

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4534404

PS: 4583145

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

ons besluit om een bedrag van €535.000,- in de vorm van een subsidie à fonds perdu te investeren in de restauratie en herbestemming van het Kruisherenklooster te Sint Agatha (gemeente Cuijk) en in de terugplaatsing van het zogenaamde Mauritsraam in de kloosterkerk.

Aanleiding

De herontwikkeling van het kloostercomplex met betrokkenheid van de Erfgoed-fabriek is gestart in 2012. Sinds 2014 is de vraag aan de provincie helder geworden en heeft het proces een stevige impuls gekregen. De Stichting heeft haar visie op de toekomst van het kloostercomplex (stip op de horizon) opgesteld, zie bijlage 1. Deze visie richt zich op wonen, werken en bezinnen. Het Erfgoedcentrum van het Nederlands kloosterleven zit al in een vleugel van het klooster en blijft daar in ieder geval tot 2035. Elke nieuwe functie zal rekening moeten houden met deze bestaande functie. Het klooster moet 'het klooster van de toekomst' worden. Ten behoeve van restauratie in combinatie met deze herontwikkeling heeft de Stichting Sint Aegten als eigenaar van het erfgoedcomplex een beroep op een subsidie van de provincie gedaan.

Bevoegdheid

De investeringsaanvraag betreft onder meer het verzoek om een subsidie van €535.000,- ter beschikking te stellen. Het nemen van een subsidiebesluit is een bevoegdheid van GS.

Kernboodschap

1. *Het Kruisherenklooster te Sint Agatha is een uniek erfgoedcomplex dat wezenlijk is om het verhaal van de geschiedenis van onze provincie te kunnen blijven vertellen.*

Het klooster(complex) van Sint Agatha is het oudste en al die eeuwen bovendien ononderbroken bewoonde klooster van Nederland. Het stamt uit de middel-eeuwen, stichtingsjaar 1371. Op dit moment woont er nog een handvol Kruisheren in het klooster. De kloosterbibliotheek van de Kruisheren is de op één na belangrijkste kloosterbibliotheek van Nederland (na de Librije in Zutphen). Cultuurhistorisch is het klooster dan ook van groot belang. Ook omdat een deel van het klooster al is herbestemd tot Erfgoedcentrum van het Nederlandse Kloosterleven. Meer dan 100 Nederlandse ordes en congregaties hebben hun archieven hier ondergebracht. Dit Kruisherenklooster is het moederhuis van de wereldwijd vertakte Kruisherenorde, met vestigingen in Europa, Azië, Afrika, Noord- en Zuid-Amerika. Een van de bijzonderheden uit de geschiedenis van het klooster is de speciale band met de Oranjes. De kloosterbibliotheek bevat oorspronkelijke oorkondes van Willem van Oranje (met authentieke handtekening) die bedoeld waren om het klooster te vrijwaren van plunderende Staatse troepen in de tijd van de tachtigjarige oorlog. Zie ook de volgende kernboodschap. Alleen al vanwege het feit dat het hier om een Middeleeuws klooster gaat, is er sprake van een 'must' in termen van ons *Beleidskader Erfgoed 2016-2020*. Over de indeling *must-need-nice* en de toedeling van Middeleeuwse kloosters aan de categorie *must* is in de aanloop naar de vaststelling van dit beleidskader met PS gecommuniceerd (o.a. via thema-bijeenkomst erfgoedbeleid d.d. 24 maart 2017: memo gedeputeerde van 30 maart 2017 met de [schriftelijke beantwoording](#) aan PS).

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4534404

PS: 4583145

2. *De restauratie/terugplaatsing van het Mauritsraam brengt extra historische en esthetische allure aan het complex.*

Een historisch juweel is het gebrandschilderd enorme kerkraam (ca. 2,5 bij 5 meter) van een biddende prins Maurits uit de beginjaren van Maurits' publieke leven. De achtergrond van dit raam is in hoofdlijn als volgt. In de 80-jarige oorlog had het klooster zwaar te lijden onder de strijd om het tolkasteel Huyse Middelaer en de bijbehorende controle over de Maas. Eind 16e eeuw werd Klooster Sint Agatha deels verwoest. Gedurende het twaalfjarig bestand (1609-1621) werden de gebouwen hersteld. Bij die gelegenheid schonk prins Maurits aan de kloosterkerk een glas-in-lood-raam waarop hij zelf staat afgebeeld in geknielde houding. De kwaliteit van het gebrandschilderde glas kan 'koninklijk' genoemd worden. Dit zag ook Pierre Cuypers, toen hij in de tweede helft van de 19e eeuw de opdracht aannam voor een renovatie van de kloosterkerk. Hij bewoog de Kruisheren tot het schenken van dit bijzondere raam aan het Rijksmuseum-in-oprichting. Omdat het raam momenteel in depot van het Rijksmuseum staat, van grote culturele waarde is en hoort bij de geschiedenis van Klooster Sint Agatha is het Rijksmuseum bereid tot langdurige bruikleengeving aan Stichting Sint Aegten. In overleg met onder meer het Rijksmuseum, is een plan van aanpak opgesteld om de terugplaatsing in de kloosterkerk te realiseren. Het raam is rond 1990 in opdracht van het Rijksmuseum gerestaureerd.

3. *De provinciale investeringsbijdrage is wezenlijk voor het duurzaam behoud van het Kruissherenklooster.*

De provinciale bijdrage komt neer op het verstrekken van een subsidie van €465.000,- voor de renovatie en verbouwing van twee vleugels van het kloostercomplex tot 11 zelfstandige woonvoorzieningen voor een- of twee-persoonshuishoudens en tevens de verduurzaming ervan (isolatie, voorbereiding vervanging gasverwarming door LTW en asbestsanering). Bovendien gaat het om een bijdrage van €70.000,- voor terugplaatsing en gegarandeerd onderhoud van het Mauritsraam. Met het oog op de Europese regels voor staatssteun (zie onder het kopje 'Europese en internationale zaken') ziet onze subsidie uitsluitend op de renovatie voor zover die gericht is op behoud en instandhouding van het cultureel erfgoed.

4. *Andere partners leveren eveneens wezenlijke bijdragen aan dit duurzaam behoud.*

Op aandrang van de provincie is de Stichting nader op zoek gegaan naar mogelijke extra financiers. De KOS (Kommissie voor Onderlinge Solidariteit, onderdeel van de Konferentie Nederlandse Religieuzen/KNR) heeft €250.000 toegezegd. De Stichting heeft een bouwaanvraag bij de gemeente ingediend voor aanpassingen van de vleugels; er zal een aanpassing van het bestemmingsplan gaan plaatsvinden om duurzame bewoning mogelijk te maken ook voor andere categorieën bewoners in de bestaande gebouwen (verruiming van woonmogelijkheden). Het college van Burgemeester en wethouders van de gemeente Cuijk heeft 3 september 2019 besloten de gemeenteraad voor te stellen een bijdrage te leveren voor de herbestemming (onderhoudskosten tuin en proceskosten voor de omgevingsvergunning en de bestemmingswijziging; in onderstaand verdelingsdiagram is ervan uitgegaan dat de raad het B&W-voorstel zal accorderen). Ook heeft de Stichting een gesprek met het Nationaal Restauratiefonds gevoerd, voor een 'duurzame monumentenplus lening' (hier concreet een lening van €1 mln. tegen een rentepercentage van 1,5%). Verder zal de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) een zogenaamde BRIM-subsidie verlenen voor restauratiewerk.

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4534404

PS: 4583145

De (percentage-gewijze) financiële verdeling van de investeringskosten over verschillende partners in dit proces:

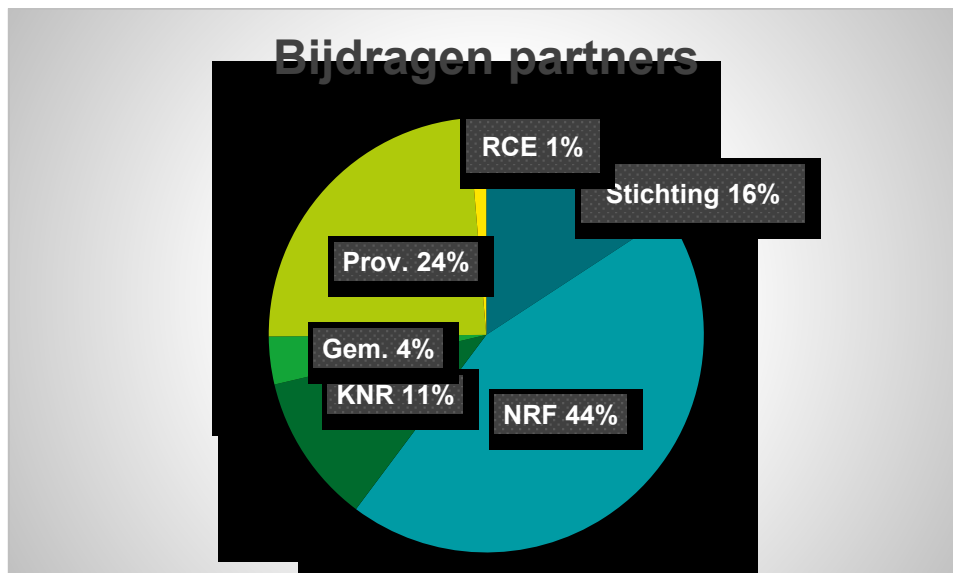
Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4534404

PS: 4583145

Terugbetaling van de lening door het NRF wordt gefinancierd uit de exploitatie-opbrengsten van de verhuur van Stichting Erfgoedcentrum, wooneenheden, werkplaatsen en horeca.

5. *De ontwikkelde herbestemmingsvisie sluit goed aan bij de 'genius loci' en de functie die het complex doorheen de eeuwen gehad heeft, en is tevens toekomstbestendig.*

Het in overleg tussen Stichting, gemeente en provincie tot stand gebrachte ontwikkelconcept ligt in het directe verlengde van wat het klooster altijd geweest is: een plek van kleinschalig wonen, bezinning en kleinschalige bedrijvigheid.

Daar wordt dan wel een 'moderne' draai aan gegeven: nieuwe bewoners hoeven niet per se een Rooms-katholieke achtergrond te hebben, maar dienen wel affiniteit te hebben met de spirituele wortels. Een soort van contramal van rust, aandacht, eensgezindheid en verstillings tegenover een samenleving vol afleiding, informatie-overlast, prestatiedruk en assertiviteit. De bedrijvigheid kan bijv. betrekking hebben op ambachten, bezinningsactiviteiten (event. ook kennisoverdracht via cursussen of opleidingsplaatsen) en ontvangst van gasten (bezoekerscentrum met eenvoudige horeca en vergaderzalen zijn aanwezig).

Consequenties

1. *Met de restauratie en verruimde bestemmingsmogelijkheden is de kwetsbaarheid van het huidige complex veranderd in toekomstbestendigheid*
Zie onder meer kernboodschap 5.

2. *De uniciteit van dit kloosterlandschap blijft behouden.*

Niet alleen de kloostergebouwen en de bijzondere kloostertuin blijven behouden, maar ook blijft zo de bijzondere landschappelijke situatie in stand. Het complex ligt in een typisch kloosterlandschap langs de Maas. Er zal in samenwerking met de gemeente Cuijk extra aansluiting gezocht worden bij het Maasheggenlandschap, met het klooster als toegangspoort ervan. Het Kruisherenklooster wordt opgenomen in het nu voorziene driehonderd kilometer lange 'Kloosterpad' dat 2021 het levenslicht zal zien en tientallen huidige en voormalige kloosters met elkaar zal gaan verbinden. (2021 is het Brabants kloosterjaar, samenhangend met de omstandigheid dat dan een aantal kloosters, waaronder het Kruisherenklooster, een jubileum te vieren heeft).

3. *De duurzaamheidsinvesteringen leveren milieuwinst op.*

Zie onder kernboodschap 3.

4. *Het Mauritsraam is na omzwervingen thuisgekomen.*

Zie kernboodschap 2.

5. *De toegankelijkheid van dit erfgoedcomplex blijft verzekerd.*

Vanuit het erfgoedbeleid van onze provincie is het belangrijk dat erfgoedcomplexen publiek toegankelijk blijven of gemaakt worden, om aldus de historie van Brabant te kunnen delen met belangstellende Brabanders en niet-Brabanders. Het erfgoedcentrum van het kruisherenklooster heeft een museale functie, en dit garandeert alleen al publieke toegankelijkheid. Catalogi en archiefinventarissen zijn digitaal te raadplegen (www.erfgoedkloosterleven.nl). Het erfgoed kan worden bekeken in de studiezaal en in wisselende tentoonstellingen. Daarnaast is er de bijzondere, publiek toegankelijke kloostertuin. Bovendien heeft het klooster een bezoekerscentrum met eenvoudige horeca en zijn vergaderzalen beschikbaar.

Europese en internationale zaken

De te verstrekken subsidie valt onder staatssteun. De staatssteun kan als geoorloofd worden gekwalificeerd, aangezien de te verstrekken subsidie ziet op renovatie van het Kruisherenklooster ten behoeve van behoud en/of instandhouding van het culturele erfgoed. Daarmee valt de subsidie onder artikel 53 Algemene Groepsvrijstellings Verordening (instandhouding cultureel erfgoed).

Vervolg

- September 2019: begin verbouwing
- Uiterlijk januari 2021: oplevering verbouwing en herplaatsing Mauritsraam
- Februari 2021 Feest 650 jaar klooster met officiële onthulling Mauritsraam
- Voortgang van het proces wordt aan Provinciale Staten gerapporteerd via het Meerjarenperspectief Ontwikkelbedrijf.

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4534404

PS: 4583145

Bijlagen

1. Klooster Sint Agatha, Klooster van verleden, heden *én toekomst*, Plan voor de (her)bestemming van Nederlands oudste klooster, 2016-2017.

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4534404

PS: 4583145

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,

de voorzitter,

de secretaris,

prof. dr. W.B.H.J. van de Donk

drs. M.J.A. van Bijnen MBA

Programmamanager: mevrouw M.L.P. van Mook, (073) 680 88 78,
mvmook@brabant.nl.

Opdrachtnemer: de heer E.J.A.M. de Groot, (073) 680 82 45, edgroot@brabant.nl.